

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક

વિરુદ્ધ

દત્તરાજ અને અન્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૩૨૬ /૨૦૧૨)

૧૫ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૬

[જગદીશ સિંઘ ખેહર અને એસ.એ. બોબડે, ન્યાયમૂર્તિઓ]

પીનલ કોડ, ૧૮૬૦: કલમો ૪૯૮એ, ૩૦૪બી સાથે વાંચતા કલમ ૩૪ –  
ડાઉરી પ્રોહિબિશન એક્ટ, ૧૯૬૧ – કલમો ૩, ૪ અને ૬ – દહેજ મૃત્યુ – ભોગ  
બનનાર મૃતકને પતિ, તેના ભાઈ અને માતા-પિતા દ્વારા દહેજની માંગણીઓ,  
ફૂરતા અને સતામણીને આધીન કરવામાં આવી હતી – લગ્નના ૭ વર્ષની અંદર  
દાઝી જવાથી તેણીનું મૃત્યુ થયું – ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ ચારેય આરોપીઓને કલમો

૪૯૮એ, ૩૦૪બી સાથે વાંચતા કલમ ૩૪ આઈપીસી અને ૧૯૬૧ ના એક્ટની કલમો ૩, ૪ અને ૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા, એવું ઠેરવીને કે પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓના નિવેદન પરથી આરોપીઓના હાથે થયેલ ટોણા અને શારીરિક ત્રાસ સાબિત થાય છે – હાઈકોર્ટે પતિ-સામાવાળાની સજા કાયમ રાખી – અન્ય ૩ આરોપીઓની વાત કરીએ તો, તેઓને એવા આધાર પર નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા કે મૃતકના મૃત્યુમાં તેમની કોઈ ભૂમિકા ન હતી અને સાથે જ ભોગ બનનાર મૃતકની માતા અને ભાઈએ અન્ય આરોપીઓ પર ફૂરતા અથવા સતામણીના કોઈપણ પ્રકારના સ્પષ્ટ કૃત્યોનો આક્ષેપ કર્યો ન હતો – નિર્દોષ છુટકારા સામે રાજ્યની અપીલ -- ઠેરવવામાં આવ્યું: ભોગ બનનાર મૃતકની માતા, ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ની જુબાની દર્શાવે છે કે પતિ અને તેના પરિવારના સભ્યોને આપવામાં આવતી રોકડ ભેટો એ વિવિધ સમારંભો દરમિયાન અપાતી પરંપરાગત ભેટોના સ્વરૂપમાં હતી અને, તેથી તે પ્રવર્તમાન પ્રથા અને પરંપરા અનુસાર હતી – ખેતીની જમીન ખરીદવા માટે રૂપિયા ૨૦,૦૦૦ ની માંગણી બનાવના બે વર્ષ પહેલાં કરવામાં આવી હતી જે કલમ ૩૦૪બી હેઠળ વિચારાયેલ 'તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ' ની જરૂરિયાતને પણ સંતોષતી નથી – સિલાઈ મશીનની માંગણીના સંદર્ભમાં, ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ જુબાની આપી કે સિલાઈ મશીન વાસ્તવમાં મૃતકને એક ભેટ હતી કારણ કે તેણી સિલાઈકામ જાણતી હતી – ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ની જુબાનીને ધ્યાનમાં લેતા, તેને મૃતકના પતિ દ્વારા પોતાના અથવા તેના પરિવારના સભ્યો માટે કરવામાં આવેલી માંગણી ગણી શકાય નહીં -- સામાવાળા-આરોપી

નંબર્સ ર થી ૪ સામે કોઈ વધારાનો આક્ષેપ ન હતો -- બાબતના આ દષ્ટિકોણમાં, સમગ્ર ઘટનામાં સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ર થી ૪ ની ગુનાહિત જવાબદારી સાબિત થઈ ન હતી -- તેથી, હાઈકોર્ટ ઉક્ત ગુનાઓ માટે સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ર થી ૪ ને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી.

અપીલ રદ કરતા, કોર્ટે

ઠેરવેલ કે: ૧. ભોગ બનનાર મૃતકની માતા, ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ના નિવેદનનું અવલોકન સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે પતિ અને તેના પરિવારના સભ્યોને આપવામાં આવતી રોકડ ભેટો, વિવિધ સમારંભો દરમિયાન અપાતી પરંપરાગત ભેટોના સ્વરૂપમાં હતી. પરંતુ જે બાબત અત્યંત મહત્વની છે તે એ હકીકત છે કે, જ્યારે ભોગ બનનાર મૃતકના પરિવારના સભ્યો એક બાળકીના જન્મના પ્રસંગે તેના સાસરે ગયા, ત્યારે મૃતકના પતિના પરિવારે પણ તેના પરિવારને ચાર ટન શેરડીના બીજ અને જુવારની એક થેલી આપી હતી. ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ દ્વારા એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે, મૃતકના પરિવારના સભ્યો દ્વારા ઉપરોક્ત ભેટો તેમના પોતાના ગામે 'ટમ-ટમ' (ઘોડાગાડી) ભાડે કરીને લઈ જવામાં આવી હતી. આરોપી-સામાવાળાના પરિવાર દ્વારા આપવામાં આવેલી આવળતી ભેટ પણ આવા પ્રસંગો માટેની પરંપરાગત પ્રથાને અનુરૂપ હતી. એવું લાગે છે કે બંને પરિવારોએ તેમના પરંપરાગત રિવાજોની ભાવનાથી

તમામ તહેવારોની ઉજવણી કરી હતી. બંને પરિવારો પ્રવર્તમાન પ્રથા અને પરંપરા અનુસાર એકબીજાને ભેટ આપતા હતા. [ફકરો ૧૭]

૨. ખેતીની જમીનની ખરીદી માટે રૂપિયા ૨૦,૦૦૦/- ની માંગણી જ્યાં સુધી સંબંધિત છે, તે સ્પષ્ટ છે કે કથિત રીતે તે માંગણી ત્યારે કરવામાં આવી હતી જ્યારે મૃતકનો પતિ દુબઈમાં હતો. ઉક્ત માંગણી કથિત રીતે સામાવાળા-આરોપી નંબર ૨, મૃતકના સસરા દ્વારા ત્યારે કરવામાં આવી હતી જ્યારે તેઓ મૃતકને તેના પિયર મૂકવા ગયા હતા. ઉપરોક્ત માંગણીના આઠથી દસ મહિના પછી મૃતકનો પતિ દુબઈથી ભારત પાછો ફર્યો હોવાનું કહેવાય છે. તેના પતિના ભારત પરત ફર્યાના એકાદ વર્ષ પછી મૃતકને એક બાળકી જન્મી હતી. બાળકીના જન્મ પછી, મૃતક લગભગ ચારથી પાંચ મહિના સુધી તેના પિયરમાં રહી હતી. તેથી, જો ઉપરોક્ત મૌખિક આક્ષેપને સાચો માની લેવામાં આવે તો પણ, તે બનાવના લગભગ બે વર્ષ પહેલાં કરવામાં આવેલી માંગણી હતી. તે બનાવથી ખૂબ દૂરની હતી, અને તેથી, ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪બી(૧) હેઠળ વિચારાયેલ "તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ" ની જરૂરિયાતને સંતોષશે નહીં. બાકી રહેલી એકમાત્ર કથિત દહેજની માંગણી સિલાઈ મશીનની હતી. ઉલટતપાસ દરમિયાન ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ જણાવ્યું કે, મૃતક સિલાઈકામ જાણતી હતી. અને તે, સિલાઈ મશીન તેને કપડાં સીવવા માટે આપવામાં આવ્યું હતું. આ વાસ્તવમાં મૃતક માટે એક ભેટ હતી અને તેથી, મૃતકના પતિ દ્વારા પોતાના માટે અથવા તેના

પરિવારના સભ્યો માટે કરવામાં આવેલી માંગણીનો ભાગ ગણી શકાય નહીં. આ આક્ષેપ, જે જોગવાઈઓ હેઠળ આરોપીઓ પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેના સંદર્ભમાં, બિનમહત્વપૂર્ણ છે. [ફકરા ૧૮, ૧૯]

૩. હાઈકોર્ટ એ નોંધવામાં વાજબી હતી કે ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ અને ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૪ ના નિવેદનો પણ સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ને કોઈ પણ પ્રકારનું સ્પષ્ટ કૃત્ય આભારી ઠેરવતા ન હતા. તેથી, હાઈકોર્ટ આઈપીસી ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૪બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે, તેમજ ડાઉરી એક્ટની કલમ ૩, ૪ અને ૬ હેઠળના આરોપો માટે સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી. [ફકરો ૨૦]

રાજીન્દર સિંઘ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ (૨૦૧૫) ૬ એસ.સી.સી. ૪૭૭: ૨૦૧૫ (૨) એસ.સી.આર. ૮૩૫ – લાગુ ન પડે તેવું ઠેરવવામાં આવ્યું.

કંસ રાજ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય (૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૦૭: ૨૦૦૦ (૩) એસ.સી.આર. ૬૬૨; તુમ્મલા વેંકટેશ્વર રાવ વિ. સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ (૨૦૧૪) ૨ એસ.સી.સી. ૨૪૦: ૨૦૧૩ (૧૭) એસ.સી.આર. ૫૭૩; અપ્પાસાહેબ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૭) ૯ એસ.સી.સી. ૭૨૧: ૨૦૦૭ (૧) એસ.સી.આર. ૧૬૪ – નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

કેસ લો સંદર્ભ

2000 (3) એસ.સી.આર 662      સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો  
ફરો ૧૪

2013 (17) એસ.સી.આર 573      સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો  
ફરો ૧૪

2015 (2) એસ.સી.આર 835      લાગુ ન પડે તેવું  
ઠેરવવામાં આવ્યું      ફરો ૧૫

2007 (1) એસ.સી.આર 164      સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો  
ફરો ૧૫

ક્રિમિનલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૩૨૬ વર્ષ ૨૦૧૨.

ગુલબર્ગા ખાતેની સર્કિટ બેન્ચ, કાર્ણાટક હાઇકોર્ટ, બેંગ્લોર દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ  
નંબર ૩૫૧૪ વર્ષ ૨૦૦૮ માં પસાર કરાયેલ ચુકાદા અને હુકમ તારીખ  
૩૦.૦૬.૨૦૦૮ માંથી.

અપીલકર્તાઓ વતી સુશ્રી અનિતા શેનોય.

સામાવાળાઓ વતી બસવા પ્રભુ એસ. પાટીલ, વરિષ્ઠ વકીલ, અનિરુદ્ધ  
સંગનેરિયા, ચિન્મય દેશપાંડે (શ્રી બી. સુબ્રમણ્ય પ્રસાદ વતી).

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ જગદીશ સિંઘ ખેહર દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. દત્તરાજ – સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧ ના લગ્ન ૭.૬.૨૦૦૨ ના રોજ સવિતા (હાલમાં મૃતક) સાથે થયા હતા. લગ્નના લગભગ ત્રણ મહિના પહેલા, દત્તરાજની માંગણી પર, રૂપિયા ૨૧,૦૦૦/- રોકડા અને ૩ તોલા સોનું આપવાનું નક્કી થયું હતું. તદનુસાર, સવિતાના પરિવારે લગ્ન સમયે ઉપરોક્ત પ્રતિબદ્ધતા પૂરી કરી હતી. તેમના લગ્ન પછી, સવિતા દત્તરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧) સાથે તેના સાસરે રહેવા લાગી. લગ્ન પછી તરત જ, દત્તરાજ સવિતાને સાસરે છોડીને દુબઈ ગયો. તેની ગેરહાજરી દરમિયાન, તે તેના માતા-પિતાના ઘરે ગઈ. દત્તરાજે સવિતાનો સંપર્ક કર્યો, અને જ્યારે તે તેના માતા-પિતાના ઘરે હતી ત્યારે તેની સાથે ટેલિફોન પર વાતચીત કરી. તેણે તેણીને પૂછ્યું કે કોની પરવાનગીથી તે તેના પિયર ગઈ હતી. તેની પરવાનગી વિના સાસરાનું ઘર છોડી જવા બદલ તેણે તેણીને ઠપકો પણ આપ્યો.

૨. સવિતા તેના પિયરમાં હતી ત્યારે, દત્તરાજે તેણીને તેના માતાપિતા પાસેથી રોકડા રૂપિયા ૨૦,૦૦૦/- લાવવાનું કહ્યું, કારણ કે તેના ભાઈને ખેતીની કેટલીક જમીન ખરીદવા માટે પૈસાની જરૂર હતી. દત્તરાજના કહેવા પર સવિતા તેના માતા-પિતા પાસેથી પૈસા લાવી. દત્તરાજ દુબઈથી પાછો ફર્યા પછી, સવિતાના માતા-પિતા દ્વારા તેને "પૂજા" (પ્રાર્થના) સમારંભ માટે આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું હતું. સવિતાના પિતાની માલિકીની ખેતીની જમીનો પર બોરવેલના સ્થાપનની ઉજવણી માટે "પૂજા" નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે, દત્તરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧) "પૂજા" માં હાજરી આપવા માટે સંમત થયો હતો, માત્ર જો તેને ત્રણ તોલા

સોનું અને પહેરવાના કપડાં આપવામાં આવે તો જ. ઉપરોક્ત બાબતોથી વિપરિત, દત્તરાજનો એવો દાવો હતો કે, આવી ભેટો પ્રથા મુજબ હતી, અને સવિતાના માતા-પિતા દ્વારા તેમની પોતાની સ્વતંત્ર ઇચ્છાથી આપવામાં આવી હતી. કોઈ પણ સંજોગોમાં, એ વિવાદનો વિષય નથી કે સવિતાના માતા-પિતા દ્વારા બોરવેલના સ્થાપનની ઉજવણી માટે આયોજિત "પૂજા" દરમિયાન દત્તરાજને ખરેખર સોનું અને કપડાં આપવામાં આવ્યા હતા.

૩. દત્તરાજ દુબઈથી પાછો ફર્યા પછી સવિતા ગર્ભવતી બની. તેણીની ડિલિવરી પહેલા તે તેના પિયર ગઈ. તેણીએ તેના માતા-પિતાના ઘરે એક બાળકીને જન્મ આપ્યો. ત્યારબાદ, તે તેના સાસરે પાછી ફરી.

૪. હજુ એક અન્ય પ્રસંગે, સવિતા દત્તરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧) સાથે તેના માતાપિતા પાસે રહેવા ગઈ હતી ત્યારે, એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે દત્તરાજે આવી જ નાણાકીય માંગણીઓ કરી હતી. આ પ્રસંગે, સવિતાના માતા-પિતાએ તેમની લાચારી વ્યક્ત કરી હતી, અને દત્તરાજને જાણ કરી હતી કે તેની માંગણીઓ પૂરી કરવા માટે તેમની પાસે પૂરતા સંસાધનો નથી. એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે, આ પ્રસંગે દત્તરાજે સવિતાના માતા-પિતા સાથે ઝઘડો કર્યો હતો. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે, જ્યારે સવિતા દત્તરાજ સાથે તેના સાસરે પાછી ફરી, ત્યારે દત્તરાજના ભાઈ, એટલે કે, સિદ્ધપ્પા ઉર્ફે સિદ્ધરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૩) દ્વારા અને નિંગેશ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૨) અને રેવમ્મા (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૪),

જેઓ અનુક્રમે સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧ ના પિતા અને માતા છે, તેમના દ્વારા તેના પિયરથી અપૂરતી ભેટ લાવવા બદલ તેને મહેણાં મારવામાં આવ્યા હતા.

૫. સવિતા તેના ભાઈના કાંડે "રાખડી" (પવિત્ર દોરો) બાંધવા માટે, "રાખી પૂર્ણિમા" (ભાઈ-બહેનના સંબંધની પવિત્રતાની ઉજવણી કરતો તહેવાર) માટે તેના પિયર ગઈ. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે, દત્તરાજે સિલાઈ મશીનની માંગણી કરી હતી. દત્તરાજ દ્વારા કરવામાં આવેલી આ માંગણી સવિતાના માતા-પિતા દ્વારા પૂરી કરવામાં આવી હતી. દત્તરાજ અને તેના પરિવારના સભ્યો દ્વારા દહેજની કથિત માંગણીનો આ હજુ એક બીજો બનાવ છે.

૬. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે, સવિતાના માતા-પિતાએ દત્તરાજની તેમજ તેના પરિવારના સભ્યોની તમામ માંગણીઓ પૂરી કરી હોવા છતાં, તેઓ અસંતુષ્ટ રહ્યા અને વધુ દહેજ માટે સવિતાના પરિવાર પર દબાણ કરતા રહ્યા. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો પણ છે કે, દત્તરાજ સવિતાને હેરાન કરતો હતો અને ખરાબ વર્તન કરતો હતો અને તેની સાથે મારપીટ પણ કરતો હતો.

૭. ૧.૯.૨૦૦૬ ના રોજ દાઝી જવાથી સવિતાનું મૃત્યુ થયું. સવિતાની માતા, તુક્કુબાઈ - ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ને ૧.૯.૨૦૦૬ ના રોજ જ સવિતા દાઝી ગઈ હોવાની જાણ કરવામાં આવી હતી. તેણીને એ પણ જાણ કરવામાં આવી હતી કે સવિતાને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી. જ્યારે તુક્કુબાઈ - ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ તેના પુત્ર દત્તાત્રય - ફરિયાદપક્ષના

સાક્ષી-૪ સાથે હોસ્પિટલ પહોંચ્યા, ત્યારે સવિતાનો મૃતદેહ સરકારી હોસ્પિટલ, ગુલબર્ગના શબઘરમાં પડેલો હતો. સામાવાળા-આરોપીઓમાંથી કોઈ હોસ્પિટલમાં હાજર નહોતું. તરત જ, તુક્કુબાઈ - ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ ફરિયાદ નોંધાવી. ફરિયાદમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે, સવિતાના પિયર તરફથી તેમની દહેજની માંગણી સંતોષવામાં ન આવતાં, સામાવાળા-આરોપીઓએ સવિતાની હત્યા કરી હતી. સવિતાના મૃત્યુ પછીના દિવસે એટલે કે ૨.૯.૨૦૦૬ ના રોજ ઉપરોક્ત રિપોર્ટ નોંધવામાં આવ્યો હતો. એ હકીકત કે સવિતાને હોસ્પિટલમાં એકલી જ છોડી દેવામાં આવી હતી અને સામાવાળા-આરોપીઓમાંથી કોઈએ તેની દયનીય સ્થિતિ દરમિયાન પણ તેની સંભાળ લીધી ન હતી, તે એ સાબિત કરવા માટે પૂરતું હોવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે, સવિતા અને તેના સાસરિયાઓ વચ્ચેના સંબંધો સૌહાર્દપૂર્ણ ન હતા. બચાવપક્ષે ફરિયાદપક્ષની રજૂઆતને એવો દાવો કરીને રદિયો આપ્યો કે સવિતાએ તેના અતિ-સંવેદનશીલ સ્વભાવને કારણે આત્મહત્યા કરી હતી.

૮. તપાસની પૂર્ણાવસ્થા પછી, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી, જેના પરિણામે દત્તરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧), તેના ભાઈ સિદ્ધપ્પા ઉર્ફે સિદ્ધરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૩), તેના પિતા નિંગેશ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૨), અને તેની માતા રેવમ્મા (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૪) સામે આરોપો ઘડવામાં આવ્યા. સામાવાળાઓ-આરોપીઓ પર ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (જે હવે પછી આઈપીસી તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૮૮એ અને ૩૦૪બી હેઠળ, તેમજ ડાઉરી

પ્રોહિબિશન એક્ટ, ૧૯૬૧ (જે હવે પછી ડાઉરી એક્ટ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૩, ૪ અને ૬ હેઠળના ગુનાઓ માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા. ઉપર નોંધાયેલ વાસ્તવિક સ્થિતિ, સામાવાળાઓ-આરોપીઓ દ્વારા સવિતા પ્રત્યેની ફૂરતાની કથિત ક્રિયાઓનો અને તેથી કલમ ૪૯૮એ હેઠળના ગુનાનો આધાર બની. સવિતાનું મૃત્યુ તેના લગ્નના સાત વર્ષની અંદર દાઝી જવાથી થયું હતું, અને એ હકીકત કે, તેણીને આરોપીઓ દ્વારા દહેજની માંગણીઓ, ફૂરતા અને સતામણીનો ભોગ બનાવવામાં આવી હતી, તે આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪બી હેઠળના ગુનાને સાબિત કરવા માટેનો આધાર હતી.

૯. સેસન્સ જજ (ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ-III), બીદર, જેમણે સામાવાળાઓ-આરોપીઓની ટ્રાયલ હાથ ધરી હતી, તેઓ એ નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે સવિતાના માતાપિતા દ્વારા આરોપીઓને આપવામાં આવેલી રોકડ, સોનું અને અન્ય ભેટો, સવિતાના પરિવાર દ્વારા દત્તરાજ અને તેના પરિવારના અન્ય સભ્યોને આપવામાં આવેલી દહેજની વસ્તુઓના સ્વરૂપમાં હતી. આ નિષ્કર્ષ એ કારણે કાઢવામાં આવ્યો હતો કે "દહેજ" શબ્દનો અર્થ અને તેમાં સમાવેશ થાય છે કે, કોઈપણ મિલકત અથવા મૂલ્યવાન જામીનગીરી જે પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે આપવામાં આવે, માત્ર લગ્ન સમયે જ નહીં, પરંતુ લગ્ન પછીના કોઈપણ સમયે.

૧૦. તુક્કુબાઈ - ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ સ્વીકાર્યું હોવા છતાં કે જ્યારે સવિતાએ એક બાળકીને જન્મ આપ્યો ત્યારે દત્તરાજના પરિવારે સવિતાના પિયરને ૪ ટન શેરડીના બીજ અને જુવારની એક થેલી ભેટમાં આપી હતી, ટ્રાયલ

કોર્ટે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે આરોપીઓના હાથે થયેલ ટોણા અને શારીરિક ત્રાસ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓના નિવેદન પરથી સાબિત થાય છે. આ સવિતા પ્રત્યે માનસિક અને શારીરિક ક્રૂરતા સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતું ગણવામાં આવ્યું હતું. એવા પુરાવાઓને નકારી કાઢવામાં આવ્યા હતા કે જેમાં સવિતા દત્તરાજને દુબઈ ન જવા કહેતી હતી, જે બચાવપક્ષના મતે, તેમની વચ્ચે પ્રેમ અને સંવાદિતા હોવાનું સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતું હતું. જો દત્તરાજ વિદેશ જશે, તો તે તેને જીવતી નહીં જુએ એવી સવિતાની દત્તરાજને ધમકી, પણ તથ્યવિહીન હોવાનું જણાયું. ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીઓની તે દલીલને પણ નકારી કાઢી કે બનાવના માત્ર બે કલાક પહેલા જ સવિતાએ દત્તરાજની બહેન – સુલેબાઈના ઘરે ભોજન લીધું હતું, જે ફરીથી એ દર્શાવવા માટે હતું કે દત્તરાજના પરિવાર દ્વારા સવિતાને હેરાન કરવામાં આવતી ન હતી. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આવા અસ્વીકારનું કારણ એ હતું કે, ભલે એ સાબિત થયું હોય કે સવિતાએ ઘટનાના બે કલાક પહેલા ભોજન લીધું હતું, છતાં એ સાબિત કરવા માટે કોઈ પુરાવા નહોતા કે તેણે દત્તરાજની બહેન સુલેબાઈના ઘરે ભોજન લીધું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે સામાવાળાઓ-આરોપીઓ વતી આગળ ધરવામાં આવેલી એ દલીલ પણ નકારી કાઢી કે પોસ્ટ-મોર્ટમ તપાસ કરનાર ડોક્ટરે એવી જુબાની આપી હતી કે મૃતકના શરીર પર કોઈ શારીરિક ઈજા નહોતી. આનો બચાવપક્ષ દ્વારા એ સ્થાપિત કરવા માટે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો કે દાઝી જવાથી થયેલી ઈજાઓ સવિતાની પોતાની સ્વતંત્ર ઈચ્છા મુજબ આત્મહત્યાનું ફત્ત્ય હતું. અને સામાવાળાઓ-આરોપીઓએ બની જવાની ઘટના સાથે જોડાયેલું કોઈ ફત્ત્ય કર્યું ન હતું.

૧૧. તદનુસાર, ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ ચારેય આરોપી વ્યક્તિઓને આઈપીસી ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૪બી હેઠળ અને ડાઉરી એક્ટની કલમ ૩, ૪ અને ૬ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે દોષિત ઠેરવ્યા. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આરોપીઓને નીચે મુજબની સજા ફટકારવામાં આવી:—

તમામ આરોપી વ્યક્તિઓને આઈપીસી ની કલમ ૩૦૪બી હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે. વધુમાં, તેમને આઈપીસી ની કલમ ૪૯૮એ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે ૩ વર્ષની સાદી કેદની સજા અને દરેકને રૂપિયા ૫,૦૦૦/— (અંકે રૂપિયા પાંચ હજાર) નો દંડ ફટકારવામાં આવે છે. દંડ ન ભરવાના કિસ્સામાં, વધુ ૩ મહિનાની સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે.

વધુમાં, ડાઉરી પ્રોહિબિશન એક્ટની કલમ ૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે તેમને ૩ વર્ષની સાદી કેદની સજા અને દરેકને રૂપિયા ૧૦,૦૦૦/— નો દંડ ફટકારવામાં આવે છે. દંડ ન ભરવાના કિસ્સામાં, છ મહિનાની સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે.

વધુમાં, ડાઉરી પ્રોહિબિશન એક્ટની કલમ ૩ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે તેમને ૩ વર્ષની સાદી કેદ ભોગવવાનો અને દરેકને રૂપિયા ૧૫,૦૦૦/— નો દંડ ચૂકવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. દંડ ન ભરવાના કિસ્સામાં વધુ એક વર્ષની સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે; અને અંતે

તેમને ડાઉરી પ્રોહિબિશન એક્ટની કલમ ૬ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે ૨ વર્ષની સાદી કેદ ભોગવવાનો, અને દરેકને રૂપિયા ૧૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા દસ હજાર) નો દંડ ચૂકવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે. દંડ ન ભરવાના કિસ્સામાં વધુ છ મહિનાની સાદી કેદ ભોગવવાની રહેશે.

તમામ સદરહું મૂળ સજાઓ એકસાથે ચાલશે. તેઓ સેટ ઓફ માટે હકદાર છે.

દંડની રકમમાંથી, મૃતકની માતાને રૂપિયા ૧,૫૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા એક લાખ પચાસ હજાર) ચૂકવવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

૧૨. તમામ ચારેય સામાવાળા-આરોપીઓએ કર્ણાટક હાઇકોર્ટ, સર્કિટ બેન્ચ, ગુલબર્ગા (જે હવે પછી હાઇકોર્ટ તરીકે ઉલ્લેખિત છે) સમક્ષ ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૩૫૧૪ વર્ષ ૨૦૦૮ દાખલ કરી. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે દત્તરાજને દોષિત ઠેરવ્યો અને અન્ય ત્રણ આરોપીઓ એટલે કે દત્તરાજના ભાઈ, પિતા અને માતાને નિર્દોષ જાહેર કર્યા. એ નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે કે સવિતાના પતિ, એટલે કે દત્તરાજ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧) સિવાય અન્ય ત્રણ આરોપીઓએ સવિતાના મૃત્યુમાં કોઈ ભૂમિકા ભજવી ન હતી, હાઇકોર્ટનો મત એવો હતો કે તુક્કુબાઈ - ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ અને દત્તાત્રય - ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૪, જેઓ અનુક્રમે મૃતકની માતા અને ભાઈ છે, તેમના પુરાવાઓએ સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ને ફૂરતા અથવા સતામણીના કોઈપણ પ્રકારના સ્પષ્ટ કૃત્યો આભારી ઠેરવ્યા ન હતા, અને તેથી, આઈપીસી

ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમો ૪૯૮એ અને ૩૦૪બી હેઠળ તેમની સજા કાયદાની દ્રષ્ટિએ ખામીયુક્ત હતી. એ જ કારણસર, સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ડાઉરી એક્ટની કલમ ૩, ૪ અને ૬ હેઠળના આરોપો માટે નિર્દોષ જણાતા હતા, અને તદનુસાર તેમને તે હેઠળના શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૩. હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા ૩૦.૬.૨૦૦૯ ના વાદગ્રસ્ત હુકમથી અસંતુષ્ટ થઈને, કર્ણાટક રાજ્યે આ અપીલ મારફતે આ કોર્ટનો સંપર્ક કર્યો છે.

૧૪. સુનાવણી દરમિયાન, કર્ણાટક રાજ્યનું પ્રતિનિધિત્વ કરતા વિદ્વાન વકીલે ભારપૂર્વક એવી દલીલ કરી હતી કે, આરોપીઓનો હાઈકોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ છુટકારો એ જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં કાયદાની ઘોષણાનું સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘન છે જે હેઠળ આરોપીઓ પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યા હતા. જ્યાં સુધી આ બાબતના વર્તમાન પાસાનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી સૌથી પહેલા આ કોર્ટ દ્વારા કંસ રાજ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ અને અન્ય, (૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૨૦૭ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. વિદ્વાન વકીલે તેમાં નોંધાયેલા નીચેના અવલોકનો તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું:-

"૧૫. સામાવાળાઓ વતી વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે મૃતકના નિવેદનો જેમાં બનાવોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો તેને તેના મૃત્યુ પહેલા તરત જ પતિ દ્વારા આચરવામાં આવેલી ક્રૂરતા અથવા સત્તામણી કહી શકાય નહીં. "પહેલા તરત જ (soon before)" એ એક

સંબંધિત શબ્દ છે જેને દરેક કેસના ચોક્કસ સંજોગો હેઠળ ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે અને કોઈપણ સમય-મર્યાદા નક્કી કરીને કોઈ સમાન ફોર્મ્યુલા નિર્ધારિત કરી શકાય નહીં. આ અભિવ્યક્તિ નિકટતા કસોટીના વિચારથી સભર છે. એપિડન્સ એક્ટની કલમ ૧૧૪, દષ્ટાંત (એ) માં ઉપયોગમાં લેવાયેલ અને સમજાયેલ શબ્દ "પહેલા તરત જ (soon before)" એ શબ્દ "એકદમ પહેલા (immediately before)" નો સમાનાર્થી નથી અને તે અભિવ્યક્તિ "પછી તરત જ (soon after)" નો વિરોધી છે. આ શબ્દોનો અર્થ એ થશે કે નિવેદન આપવાના સમય અને મૃત્યુ વચ્ચેનો અંતરાલ બહુ લાંબો ન હોવો જોઈએ. તે વાજબી સમયની કલ્પના કરે છે, જેને અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, દરેક કેસના વિશિષ્ટ સંજોગો હેઠળ સમજવો અને નક્કી કરવો પડે છે. દહેજ મૃત્યુના સંબંધમાં, મૃતક પ્રત્યે કૂરતા અથવા સતામણીનું અસ્તિત્વ દર્શાવતા સંજોગો કોઈ ચોક્કસ બનાવ પૂરતા મર્યાદિત નથી પરંતુ સામાન્ય રીતે આચરણની શ્રેણીનો સંદર્ભ આપે છે. આવું આચરણ સમયના ગાળામાં વિસ્તરેલું હોઈ શકે છે. જો કૂરતા અથવા સતામણી અથવા દહેજની માંગ ચાલુ હોવાનું દર્શાવવામાં આવે છે, તો તેને "મૃત્યુ પહેલા તરત જ" ગણવામાં આવશે, જો આવા કથિત વર્તન અને મૃત્યુની તારીખ પહેલાં, આવા વર્તનની ગેરહાજરી દર્શાવતા કોઈપણ અન્ય દખલરૂપ સંજોગો રેકૉર્ડ પર લાવવામાં ન આવે. જોકે, તેનો અર્થ એ નથી કે આવા સમયને કોઈપણ સમયગાળા સુધી ખેંચી શકાય છે. દહેજની માંગ અને પરિણામી મૃત્યુના

આધારે ફૂરતાની અસર વચ્ચેની નિકટવર્તી અને જીવંત કડી પ્રોસિક્યુશન દ્વારા સાબિત કરવી જરૂરી છે. દહેજની માંગ, આવી માંગ પર આધારિત ફૂરતા અથવા સતામણી અને મૃત્યુની તારીખ વચ્ચેનો સમય એટલો લાંબો ન હોવો જોઈએ કે જેને, સંજોગોમાં, એટલો જૂનો થઈ ગયો હોવાનું માની લેવામાં આવે."

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે, કંસ રાજ કેસ (ઉપર મુજબ) માં વ્યક્ત કરાયેલ મત આ કોર્ટ દ્વારા તુમ્મલા વેંકટેશ્વર રાવ વિ. સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ, (૨૦૧૪) ૨ એસ.સી.સી. ૨૪૦ માં આપેલા અન્ય નિર્ણયમાં પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૫. અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ કોર્ટની ત્રણ જજની બેન્ચ દ્વારા રાજીન્દર સિંઘ વિ. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ, (૨૦૧૫) ૬ એસ.સી.સી. ૪૭૭ માં આપેલા તાજેતરના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં કલમ ૩૦૪બી ને એ રીતે સમજાવવામાં આવી છે કે, તેમાં વ્યક્ત કરાયેલ "દહેજ" શબ્દ ઉપરોક્ત અભિવ્યક્તિ સાથે જોડાયેલા પરંપરાગત અર્થ પૂરતો મર્યાદિત રહેશે નહીં, પરંતુ તેમાં અન્ય હેતુઓ માટે નાણાંની માંગનો પણ સમાવેશ થશે. આ બાબતે એ જણાવવું પ્રાસંગિક રહેશે કે, ત્રણ ન્યાયાધીશોની બેન્ચે અપ્પાસાહેબ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, (૨૦૦૭) ૯ એસ.સી.સી. ૭૨૧ માં વ્યક્ત કરેલી

સ્થિતિ સ્વીકારી ન હતી, જેના સંદર્ભમાં, આ કોર્ટે સૌપ્રથમ અપ્પાસાહેબ કેસ (ઉપર મુજબ) માં સ્થિતિ સમજાવી હતી, જે નીચે મુજબ છે:-

"૧૧. આ કોર્ટે ઘણી વખત ભિન્ન અવાજમાં વાત કરી છે કે વ્યાખ્યા મુજબ "દહેજ" માં શું આવરી લેવાશે અને "તેના મૃત્યુ પહેલા તરત જ" અભિવ્યક્તિનો અર્થ શું છે. અપ્પાસાહેબ વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર, (૨૦૦૭) ૯ એસ.સી.સી. ૭૨૧ માં, આ કોર્ટે દહેજની વ્યાખ્યાનું કડક અર્થઘટન કર્યું, કારણ કે તે કલમ ૩૦૪-બી નો ભાગ છે જે દંડાત્મક કાયદાનો એક ભાગ છે. કોર્ટે ઠેરવ્યું કે યુવાન પત્ની પાસે ખાતરના ખર્ચને પહોંચી વળવા માટે નાણાંની માંગણી કરવામાં આવી હોય, જે બદલામાં તેના પિતા પાસે તે જ માંગણી કરે, તો તે દહેજની વ્યાખ્યાની બહાર ગણાશે. આ કોર્ટે કહ્યું: (એસ.સી.સી. પેજ ૭૨૭, ફકરો ૧૧)

"૧૧. ...કોઈ આર્થિક તંગી અથવા ઘરના કોઈ તાત્કાલિક ખર્ચને પહોંચી વળવા અથવા ખાતર ખરીદવા માટે નાણાંની માંગણીને, આ શબ્દ સામાન્ય રીતે જે રીતે સમજવામાં આવે છે તે રીતે દહેજની માંગ કહી શકાય નહીં. તેથી, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ પુરાવા દર્શાવતા નથી કે ડાઉરી પ્રોહિબિશન એક્ટની કલમ ૨ માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ અપીલકર્તાઓ દ્વારા 'દહેજ' ની કોઈ માંગ કરવામાં આવી હતી કારણ કે કથિત રીતે ઘરખર્ચને પહોંચી વળવા અને ખાતર ખરીદવા માટે કેટલાક નાણાંની માંગણી કરવામાં આવી હતી."

અને ત્યારબાદ, કાયદાના ઉદ્દેશ્ય અને ઇરાદાની તપાસ કર્યા પછી, આ કોર્ટે રાજીન્દર સિંઘ કેસ (ઉપર મુજબ) માં નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:—

"૨૬. આ અપીલની હકીકતો સ્પષ્ટ છે. લગ્નના એક વર્ષ પછી થોડા સમયમાં જ પૈસાની માંગણીઓ શરૂ થઈ ગઈ હતી. પિતાએ દીકરીને શાંતિની ભેટ તરીકે એક ભેંસ આપી હતી. શાંતિની ભેટની કોઈ અસર થઈ ન હતી. પુત્રી સાથે દુર્વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. તે તેના પિતા પાસે પાછી ગઈ અને ફરીથી પૈસા માંગ્યા. પિતા ત્યારબાદ તેમના ભાઈ અને ગામના સરપંચ સાથે સાસરે ગયા અને વિનંતી કરી કે પૈસાની માંગણીને કારણે પુત્રી સાથે દુર્વ્યવહાર ન કરવામાં આવે. પિતાએ ઉપરોક્ત વ્યક્તિઓને ખાતરી પણ આપી કે તેમની પૈસાની માંગ પૂરી કરવામાં આવશે અને તેમને ખેતરના પાકની લણણી થાય ત્યાં સુધી રાહ જોવી પડશે. તેના મૃત્યુના પંદર દિવસ પહેલાં, સલવિન્દર કૌરે તેના નવા પરિવાર દ્વારા દુર્વ્યવહાર થવા પર ફરીથી તેના માતા-પિતાના ઘરની મુલાકાત લીધી હતી. પછી ઝેરથી મૃત્યુ થયું. સલવિન્દર કૌરના પિતાની ઉલટતપાસમાં, તેમના પુરાવાને કોઈ રીતે નુકસાન થયું નથી. તેથી, હકીકતો પર બંને નીચલી અદાલતો દ્વારા નોંધવામાં આવેલા સમવર્તી તારણો જાળવી રાખવામાં આવ્યા છે. અપીલ રદ કરવામાં આવે છે."

ઉપરોક્ત નિર્ણયના આધારે અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલની એ ઉગ્ર દલીલ હતી કે ખેતીની જમીન ખરીદવા માટે, તેમજ સિલાઈ મશીનના સંદર્ભમાં

આરોપીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી માંગણીઓને "દહેજ" ની માંગણીઓ તરીકે ગણવામાં આવે.

૧૬. અમે હરીફ પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર ગંભીરતાથી વિચારણા કરી છે. અમારા માટે ટ્રાયલ કોર્ટ તેમજ હાઈકોર્ટ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલ વિવિધ સાક્ષીઓના નિવેદનો સાથે કામ લેવું જરૂરી નથી. અમારા મતે, સવિતાની માતા તુક્કુબાઈ – ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ની ઉલટતપાસના કેટલાક સંબંધિત ભાગોનો સંદર્ભ આપવો આ વિવાદના નિકાલ માટે પૂરતો હશે. તુક્કુબાઈ – ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ એ પોતાની ઉલટતપાસ દરમિયાન, નીચેની હકીકત સ્વીકારી હતી:-

"તે સાચું છે કે સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧ દુબઈથી આવ્યા બાદ બે વર્ષ ભારતમાં રહ્યો હતો અને એક વર્ષ પછી મારી પુત્રીએ એક બાળકીને જન્મ આપ્યો હતો. મારી પુત્રી ડિલિવરી વખતે ૪ થી ૫ મહિના અમારા ઘરે રહી હતી. મારી પૌત્રીને તમામ જરૂરી ઘરેણાં આપીને મારી દીકરીને તેના ઘરે મોકલવામાં આવી હતી. એ સાચું છે કે જો કોઈ વિદેશથી આવે તો તેને સોનું અને કપડાં ભેટમાં આપવાનો રિવાજ છે. મારી પૌત્રીને પારણામાં મૂકતી વખતે, અમે "ટમ ટમ" ભાડે કરીને તેમના ઘરે ગયા હતા. તેઓએ અમને ચાર ટન શેરડીના બીજ અને જુવારની એક થેલી આપી હતી અને અમે તેને સદરહું "ટમ ટમ" માં અમારા ગામમાં લઈ ગયા હતા.

XXX XXX XXX

તે સાચું છે કે બોરવેલની પૂજા કરતી વખતે સોનું અને કપડાં આપવાનો રિવાજ છે. જ્યારે તેઓ રાખી પૂનમના સમયે અમારા ઘરે આવ્યા હતા, ત્યારે મારા પતિને ચિકનગુનિયા હતો. મારો પુત્ર ગામમાં ન હોવાથી, સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧ મારા પતિને હોસ્પિટલ લઈ ગયો હતો. એ સૂચન સાચું નથી કે મારી દીકરીને મજૂરીકામ ટાળવા માટે, અમે-જાતે જ મારી દીકરીને સ્વેચ્છાએ સિલાઈ મશીન આપ્યું હતું. મારી દીકરી સિલાઈકામ જાણતી હતી. સિલાઈ મશીન અમારી પુત્રીને કપડાં સીવવા માટે આપવામાં આવ્યું હતું. સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧ વીઝા સેવા લાવવા માટે ફરીથી લગભગ બે મહિના માટે દુબઈ ગયો હતો.

XXX XXX XXX

એ સૂચન સાચું નથી કે સામાવાળા-આરોપી નંબર ૧ બીજી વખત વિદેશ ગયો તે મારી દીકરીને પસંદ નહોતું.

XXX XXX XXX

હું ચોથા ધોરણ સુધી ભણી છું. મારા પુત્રએ સરકારી દવાખાનામાં બેસીને ફરિયાદનો મુસદ્દો તૈયાર કર્યો હતો."

૧૭. સવિતાની માતા, તુક્કુબાઈ - ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ ના નિવેદનનું અવલોકન કરવા પર, તે સ્પષ્ટ થાય છે કે દત્તરાજ અને તેના પરિવારના સભ્યોને આપવામાં આવતી રોકડ ભેટો, વિવિધ સમારંભો દરમિયાન

અપાતી પરંપરાગત ભેટોના સ્વરૂપમાં હતી. પરંતુ જે બાબત અત્યંત મહત્વની છે તે એ હકીકત છે કે, જ્યારે સવિતાના પરિવારના સભ્યો એક બાળકીના જન્મના પ્રસંગે તેના સાસરે ગયા, ત્યારે સવિતાના પતિ દત્તરાજના પરિવારે પણ તેના પરિવારને ચાર ટન શેરડીના બીજ અને જુવારની એક થેલી આપી હતી. તુક્કુબાઈ – ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ દ્વારા એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે, સવિતાના પરિવારના સભ્યો દ્વારા ઉપરોક્ત ભેટો તેમના પોતાના ગામે 'ટમ-ટમ' (ઘોડાગાડી) ભાડે કરીને લઈ જવામાં આવી હતી. દત્તરાજના પરિવાર દ્વારા આપવામાં આવેલી આ વળતી ભેટ પણ આવા પ્રસંગો માટેની પરંપરાગત પ્રથાને અનુરૂપ હતી. એવું લાગે છે કે બંને પરિવારોએ તેમના પરંપરાગત રિવાજોની ભાવનાથી તમામ તહેવારોની ઉજવણી કરી હતી. બંને પરિવારો પ્રવર્તમાન પ્રથા અને પરંપરા અનુસાર એકબીજાને ભેટ આપતા હતા. આ કારણસર, રાજીન્દર સિંઘ કેસ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદો, જેના પર અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ભારપૂર્વક આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, અમારા મતે, પ્રસ્તુત રજૂઆતના નિર્ધારણમાં કોઈ કામમાં આવશે નહીં.

૧૮. ખેતીની જમીનની ખરીદી માટે રૂપિયા ૨૦,૦૦૦/- ની માંગણી જ્યાં સુધી સંબંધિત છે, તે સ્પષ્ટ છે કે કથિત રીતે તે માંગણી ત્યારે કરવામાં આવી હતી જ્યારે દત્તરાજ દુબઈમાં હતો. ઉક્ત માંગણી કથિત રીતે દત્તરાજના પિતા નિંગેશ (સામાવાળા-આરોપી નંબર ૨) દ્વારા ત્યારે કરવામાં આવી હતી જ્યારે તેઓ સવિતાને તેના પિયર મૂકવા ગયા હતા. ઉપરોક્ત માંગણીના આઠથી દસ મહિના પછી દત્તરાજ દુબઈથી ભારત પાછો ફર્યો હોવાનું કહેવાય છે.

દત્તરાજના ભારત પરત ફર્યાના એકાદ વર્ષ પછી સવિતાને એક બાળકી જન્મી હતી. બાળકીના જન્મ પછી, સવિતા લગભગ ચારથી પાંચ મહિના સુધી તેના પિયરમાં રહી હતી. તેથી, જો ઉપરોક્ત મૌખિક આક્ષેપને સાચો માની લેવામાં આવે તો પણ, તે બનાવના લગભગ બે વર્ષ પહેલાં કરવામાં આવેલી માંગણી હતી. તે બનાવથી ખૂબ દૂરની હતી, અને તેથી, ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૪બી(૧) હેઠળ વિચારાયેલ "તેના મૃત્યુ પહેલાં તરત જ" ની જરૂરિયાતને સંતોષશે નહીં.

૧૯. ઉપર દર્શાવેલા આક્ષેપો સિવાયની બાકી રહેલી એકમાત્ર કથિત દહેજની માંગણી સિલાઈ મશીનની હતી. ફરીથી તુક્કુબાઈ – ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ દ્વારા સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવામાં આવી હતી. તેણીની ઉલટતપાસ દરમિયાન તેણીએ જણાવ્યું કે, સવિતા સિલાઈકામ જાણતી હતી. અને તે, સિલાઈ મશીન તેને કપડાં સીવવા માટે આપવામાં આવ્યું હતું. આ વાસ્તવમાં સવિતા માટે એક ભેટ હતી, અને તેથી, દત્તરાજ દ્વારા પોતાના માટે અથવા તેના પરિવારના સભ્યો માટે કરવામાં આવેલી માંગણીનો ભાગ ગણી શકાય નહીં. આ આક્ષેપ, અમારા મતે, જે જોગવાઈઓ હેઠળ આરોપીઓ પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તેના સંદર્ભમાં બિનમહત્વપૂર્ણ છે.

૨૦. સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ સામે કોઈ વધારાનો આક્ષેપ ન હતો. તેથી અમારા માટે એ સ્વીકારવું શક્ય નથી કે ઉપરોક્ત આરોપીઓ દ્વારા સવિતા સામે સતામણી કે હિંસા, અથવા દહેજની કોઈ માંગણી સ્થાપિત કરવામાં

ફરિયાદપક્ષ સફળ રહ્યો હતો. બાબતના આ દષ્ટિકોણમાં, સમગ્ર ઘટનામાં સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ની ગુનાહિત જવાબદારી અંગે કોઈ નિષ્કર્ષ કાઢવો અમારા માટે મુશ્કેલ છે. અમને ખાતરી છે કે હાઈકોર્ટ એ નોંધવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી કે તુઝ્કુબાઈ - ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૧ અને દત્તાત્રય - ફરીયાદપક્ષના સાક્ષી-૪ ના નિવેદનો પણ સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ને કોઈ પણ પ્રકારનું સ્પષ્ટ કૃત્ય આભારી ઠેરવતા ન હતા. તેથી, હાઈકોર્ટ આઈપીસી ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતા કલમ ૪૯૮એ અને ૩૦૪બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ માટે, તેમજ ડાઉરી એક્ટની કલમ ૩, ૪ અને ૬ હેઠળના આરોપો માટે સામાવાળા-આરોપી નંબર્સ ૨ થી ૪ ને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં સંપૂર્ણપણે વાજબી હતી.

૨૧. અત્રે ઉપર જણાવેલા કારણોસર અમને ખાતરી છે કે, હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ, અમારા દ્વારા કોઈપણ દખલગીરીને ન્યાયી ઠેરવતો નથી. હાલની અપીલ ગુણદોષ વગરની હોવાથી, તદનુસાર રદ કરવામાં આવે છે.

અપીલ રદ કરવામાં આવી.

દેવિકા ગુજરાલ

*This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.